

УДК 336.14:005.934(477)

DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-8801/2020-1.14>

Смагло О.В.

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів,

Вінницький торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного університету

ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЯ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ

У статті розглянуто фінансову політику як основу досягнення макроекономічної стабілізації та подальшого відновлення економічного зростання. Визначено економічні відносини та взаємозв'язки, які виникають на фінансовому ринку і визначаються об'єктивними економічними законами, фінансовою політикою держави та реальною потребою економіки у фінансових ресурсах. Розкрито форми реалізації фінансової політики, які спрямовані на забезпечення високого рівня соціально-економічного розвитку. Фінансова політика є дієвим інструментом регулювання циклічних коливань економіки, важливим є забезпечення поступальної адаптації економіки до змін зовнішнього економічного середовища. За допомогою фінансових інструментів, таких як податки, дотації, застосування обмежень, штрафів тощо, держава регулює економічну діяльність суб'єктів господарювання з метою її скерування у русло нагальних суспільних потреб.

Ключові слова: фінансова політика, фінансовий механізм, фінансовий ринок, фінансові ресурси, соціально-економічний розвиток.

ФУНКЦИОНИРОВАНИЕ И РЕАЛИЗАЦИЯ ФИНАНСОВОЙ ПОЛИТИКИ

Смагло О.В.

В статье рассмотрена финансовая политика как основа достижения макроэкономической стабилизации и последующего восстановления экономического роста. Определены экономические отношения и взаимосвязи, которые возникают на финансовом рынке и определяются объективными экономическими законами, финансовой политикой государства и реальной потребностью экономики в финансовых ресурсах. Раскрыты формы реализации финансовой политики, направленные на обеспечение высокого уровня социально-экономического развития. Финансовая политика является действенным инструментом регулирования циклических колебаний экономики, важным является обеспечение поступательной адаптации экономики к изменениям внешней экономической среды. С помощью финансовых инструментов, таких как налоги, дотации, применение ограничений, штрафов и т. п., государство регулирует экономическую деятельность субъектов хозяйствования с целью ее направления в русло насущных общественных потребностей.

Ключевые слова: финансовая политика, финансовый механизм, финансовый рынок, финансовые ресурсы, социально-экономическое развитие.

FUNCTIONING AND IMPLEMENTATION OF FINANCIAL POLICY

Smaglo Olga

The article deals with financial policy as a basis for achieving macroeconomic stabilization and further recovery of economic growth. The economic relations and relationships that arise in the financial market are determined by the objective economic laws, the financial policy of the state and the real need of the economy for financial resources. Forms of financial policy implementation aimed at ensuring a high level of socio-economic development are disclosed. This policy is a key element in the national economic policy. It identifies sources of financial resources filling, directions of their use in accordance with the priorities of economic development and forms a system of effective financial management for stimulation with the help of financial instruments of socio-economic processes. The effectiveness of Ukraine's financial policy is insignificant because it does not meet current needs of social development. One of the main problems of financial policy implementation is the lack of high efficiency in the use of budget funds to achieve the best indicators of socio-economic development. An imperfect budgetary mechanism has a negative impact on financial policy, and therefore impedes the economic policy of the country as a whole. Financial policy should be seen as a powerful tool for ensuring the socio-economic development of Ukraine. Successful implementation of financial policy will strengthen Ukraine's strategic position in the international arena. Its effectiveness depends, first of all, on rapid and high-quality internal reforms and economic development. In this sense, the success of its implementation is not only a task of the government, but of society as a whole. Development and successful implementation of financial policy is possible only in the presence of a program of social development with the emphasis on the interests of the whole society and its individual groups, the description of current and future tasks, the definition of terms and methods for solving them.

Keywords: financial policy, financial mechanism, financial market, financial resources, socio-economic development.

Постановка проблеми. Економічні відносини та взаємозв'язки, які виникають на міжнародному фінансовому ринку, визначаються об'єктивними економічними законами, фінансовою політикою держави та реальною потребою економіки у фінансових ресурсах. На фінансовому ринку діють закони попиту та пропозиції, граничної корисності, конкуренції, що зумовлюють реальні можливості функціонування всіх економічних суб'єктів відповідно до умов ринкової економіки. Для реалізації фінансової політики, успішного впровадження її в життя потрібен відповідний фінансовий механізм, що являє собою сукупність способів організації фінансових відносин, застосовуваних суспільством із метою забезпечення сприятливих умов для економічного і соціального розвитку. Цей фінансовий механізм має включати всі види, форми і методи організації фінансових відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження теоретичних та практичних питань формування та використання фінансової політики висвітлено у фундаментальних роботах таких науковців, як О. Арсенюк, В. Герасимчук, Н. Гребеник, С. Задворних [3], В. Лепушинський, В. Лисицький, В. Міщенко, С. Ніколайчук, О. Петрик, М. Рубаха, Н. Брездєнь [7], Т. Сіташ [9], В. Стельмах, Н. Танклевська [10] та ін. Але у зв'язку з тим, що фінансовий ринок та фінансові відносини постійно змінюється під впливом позитивних чи негативних чинників, існує потреба в постійному дослідженні проблематики ефективного використання фінансової політики.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз реалізації фінансової політики як одного з дієвих інструментів впливу на динаміку та якісний рівень соціально-економічного розвитку країни з урахуванням впливу на сукупність економічних, інституційних та соціальних чинників.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фінансова політика є дієвим інструментом регулювання циклічних коливань економіки, важливим є забезпечення поступальної адаптації економіки до змін зовнішнього економічного середовища. [2]. Фінансова політика – багатопланове та певною мірою інтегроване явище. За допомогою фінансових інструментів, таких як податки, дотації, застосування обмежень, штрафів тощо, держава регулює економічну діяльність суб'єктів господарювання з метою її скерування у русло нагальних суспільних потреб. В умовах трансформації економіки посилюється роль фінансової політики як основи для досягнення макроекономічної стабілізації та подальшого відновлення економічного зростання.

Внутрішня економічна політика регулюється державою шляхом надання певних пільг, преференцій суб'єктам господарювання. З огляду на цілі й завдання фінансової політики, проводяться конкретні заходи, спрямовані на забезпечення її ефективності з використанням відповідних фінансових інструментів [4].

Формами реалізації фінансової політики є планування, укладання міжнародних угод, видання нормативно-законодавчих актів, оперативне керівництво та контроль фінансових процесів у сфері економічних відносин. За характером заходів і дій держави фінансова політика поділяється на:

– довгострокову – передбачає структурні зміни фінансового механізму: зміни у системі розрахунків і

платіжних засобів, режимі валютних паритетів і курсів, ролі золота в міжнародних відносинах, набору резервних валют, методів вирівнювання платіжного балансу;

– поточну – щоденне оперативне регулювання кон'юнктури валютних ринків і ринків капіталу, міжнародної інвестиційної діяльності, її оподаткування.

Складовими елементами поточної міжнародної фінансової політики виступають:

– валютна політика, яка базується на методах:

1) дисконтна політика – представлена маневруванням облікової ставки центрального банку. Вона дає змогу регулювати грошову масу в обігу, рівень цін, обсяг сукупного попиту, що в кінцевому підсумку впливає на обсяг надходжень з-за кордону, вплив чи приплив капіталу, курс національної валюти;

2) курсова політика – базується на валютних інтервенціях (операції центрального банку з купівлі-продажу іноземної валюти з метою впливу на курс національної грошової одиниці);

3) політика валютних обмежень – сукупність заходів, спрямованих на обмеження операцій із валютними цінностями (обсяги переказів та платежів за кордон, вивезення іноземної валюти за кордон, обсяги купівлі-продажу іноземної валюти і т. ін.);

– податкова політика – передбачає використання пільгових ставок мита, акцизного податку, податку на додану вартість під час експорту та імпорту товарів, пільгового оподаткування доходів від зовнішньоекономічної діяльності та іноземних інвестицій;

– кредитна політика – пов'язана з наданням кредитів національним та іноземним експортерам й імпортерам, наданням їм гарантій, одержанням кредитів від міжнародних організацій та фінансових інституцій [6].

На сучасному етапі розвитку економічної системи механізм формування виваженої та дієвої фінансової політики знаходиться у процесі інституційних перетворень, що зумовлено потребами вирішення основних питань соціально-економічного розвитку країни. Вітчизняній фінансовій політиці притаманні структурні вдосконалення інституційної системи та адаптація до внутрішніх та зовнішніх тенденцій трансформаційного економічного середовища.

Ефективність фінансового механізму залежить від оптимальних фінансових рішень, спрямованих на вдосконалення соціально-економічних відносин, прискорення темпів зростання економіки та розвитку соціальної сфери. Власне фінансовий механізм є інструментом формування інституцій та органів, які допомагають здійснювати фінансову політику та в межах своєї компетенції відповідальні за повноту її реалізації в контексті загальнодержавної економічної політики. Як стрижень фінансової політики, окрім мобілізації бюджетних ресурсів, вона визначає джерела фінансування дефіциту бюджету, параметри взаємин між певними ланками бюджетної системи тощо. Держава через бюджетну політику, наприклад надання субвенцій та дотацій регіонам, стимулює соціально-економічний розвиток, розбудовує та оновлює об'єкти, необхідні не тільки для проживання, а й для формування сучасної інфраструктури і залучення інвестицій, що закладає основи конкурентоспроможної економіки [5].

Сучасний стан економічних перетворень зумовлює врахування відповідного зарубіжного досвіду в частині

посилення ефективності бюджетного впливу на соціально-економічний розвиток країни, якісного рівня фінансово-бюджетного прогнозування, державного фінансового контролю, проведення дієвої грошово-кредитної політики.

Здійснення фінансової політики спрямовується на забезпечення високого рівня соціально-економічного розвитку. Ця політика є ключовим елементом, складовою частиною загальнодержавної економічної політики. У ній визначаються джерела наповнення фінансових ресурсів, напрями їх використання відповідно до пріоритетів розвитку економіки та формується система ефективного управління фінансами для стимулювання за допомогою фінансових інструментів соціально-економічних процесів [6].

Сьогодні фінансова політика має здійснюватися з урахуванням тенденцій соціально-економічного розвитку держави та відповідного досвіду країн із розвинутою та трансформаційною економікою.

В умовах трансформаційних перетворень постає необхідність посилення впливу інструментів державної фінансової політики на економіку, вдосконалення механізму економічного зростання. Як один з основних інструментів реалізації економічної політики країни бюджетна політика значною мірою визначає місце та роль держави у регулюванні економічних процесів та забезпеченні макроекономічного зростання. Дії держави з визначення ключових завдань та кількісних показників формування дохідної та видаткової частин бюджету, управління дефіцитом бюджету та державним боргом формують сутність бюджетної політики. Бюджетна політика розглядається як процес формування та витрачання державою фінансових ресурсів із метою виконання відповідних функцій [9].

Основними напрямиами фінансової політики на середньострокову перспективу є оптимізація розміру бюджетного дефіциту, підвищення ефективності формування видатків бюджету, використання бюджетних коштів, посилення регулюючої функції податкової

системи, проведення ліберальної монетарної політики, удосконалення системи управління державними фінансами з одночасним стимулюванням економічного зростання шляхом використання відповідних інституційних фінансових механізмів.

Для поліпшення рівня результативності розроблення та реалізації грошово-кредитної політики на етапі трансформації економіки доцільним є аналіз збалансованості показників грошової маси із заходами щодо фінансової стабілізації та стимулювання економічного зростання країни.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, фінансова політика – це сукупність заходів, спрямованих на мобілізацію фінансових ресурсів, розподілення та використання яких уживають учасники фінансових відносин, виконання ними їхніх функцій. Фінансова політика держави – це самостійна сфера діяльності її уряду у сфері фінансових відносин. Метою фінансової політики є найбільш повна мобілізація фінансових ресурсів, які є необхідними для задоволення насущних потреб розвитку суспільства. Головне завдання фінансової політики – забезпечення відповідними фінансовими ресурсами реалізації тієї чи іншої міждержавної програми економічного та соціального розвитку. Розроблення та успішне проведення фінансової політики можливе тільки за умов наявності програми суспільного розвитку з виділенням інтересів усього суспільства та окремих його груп, характеристикою поточних та перспективних завдань, визначенням термінів та методів їх вирішення.

Розв'язання цієї проблеми вбачається у визначенні чітких пріоритетів розвитку економіки, соціальної сфери та посиленні відповідальності розпорядників коштів за їх цільове та ефективне використання. Держава як основний суб'єкт фінансової політики повинна рішучіше застосовувати фінансові методи планування, управління, контролю, а також фінансові важелі нормативів, санкцій, стимулів із метою забезпечення фінансової стабільності та підвищення рівня життя населення.

Список використаних джерел:

1. Адаменко І.П. Фінансова політика як інструмент соціально-економічного розвитку країни. *Бізнес Інформ*. 2014. № 3. С. 341–345. URL : http://www.businessinform.net/pdf/2014/3_0/341_345.pdf.
2. Державне фінансове регулювання економічних перетворень : монографія / за заг. ред. А.А. Мазаракі. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2015. 376 с.
3. Задворних С.С. Удосконалення фінансової політики України щодо детінізації фінансових потоків шляхом створення Громадського бюро. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2015. Вип. 4. С. 716–721. URL : <http://global-national.in.ua/archive/3-2015/148.pdf>.
4. Запатріна І.В. Формування фінансової політики держави: євроінтеграційний вимір. *Вісник КНТЕУ*. 2012. № 2. С. 59–73. URL : http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/soc_gum/vknteu/2012_2/6.pdf.
5. Лютий І.О. Концептуальні засади та суперечності реалізації фінансової політики держави. *Вісник Київського університету імені Тараса Шевченка. Серія «Економіка»*. 2005. Вип. 79. С. 4–6. URL : http://papers.univ.kiev.ua/1/ekonomika/articles/lyutyiyobasicwaysandcontradictions-of-implementation-of-state-financial-p_14722.pdf.
6. Радіонов Ю.Д. Фінансова політика та проблеми ефективності її реалізації в Україні. *Наукові праці НДФІ*. 2014. № 4 (69). С. 20–27.
7. Рубаха М.В., Брездень Н.І. Фінансова політика держави в умовах активізації євроінтеграційних процесів. URL : <http://global-national.in.ua/archive/21-2018/108.pdf>. (дата звернення: 12.02.2020).
8. Селіверстова Л.С., Адаменко І.П. Фінансова політика в умовах інституційної економіки. URL : http://www.economy.in.ua/pdf/1_2018/5.pdf (дата звернення: 12.02.2020).
9. Сігаш Т.Д. Фінансова політика держави: прагматика та проблематика. *Академічний огляд*. 2015. № 1(42). С. 29–34. URL : <http://duep.edu/uploads/vidavnitstvo14-15/11789.pdf>.

10. Танклевська Н. Основні підходи щодо удосконалення фінансової політики. *Вісник Львівського національного аграрного університету. Економіка АПК*. 2009. № 16(1). С. 40–44. URL : <http://base.dnsgb.com.ua/files/journal/VisnykLvivskogoNatsagraruniver/Zem/2009/files/09tnsfpi.pdf> (дата звернення: 12.02.2020).
11. Теліженко О.М., Боронос В.Г. Узгодження основних складових реалізації фінансової політики в Україні. *Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка»*. 2013. № 1. С. 35–44. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VSU_ekon_2013_1_7.
12. Hnydiuk I.V., Dalievska T.A., Gataullina E.I. Fiscal policy as the tool of macroeconomic regulation. *Науковий вісник Полісся*. 2018. № 1 (13). Ч. 2. С. 107–112 (дата звернення: 12.02.2020).

References:

1. Adamenko I. P. Finansova polityka yak instrument socialno-ekonomichnogo rozvytku krayiny. *Biznes Inform*. 2014. # 3. S. 341–345. URL: http://www.businessinform.net/pdf/2014/3_0/341_345.pdf.
2. Derzhavne finansove reguluvannya ekonomichnykh peretvoren : monografiya. za zag. red. A. A. Mazaraki. Kyiv : *Kyiv. nacz. torg.-ekon. un-t*, 2015. 376 s
3. Hnydiuk, I. V. T. A. Dalievska, E. I. Gataullina Fiscal policy as the tool of macroeconomic regulation. *Naukovyy visnyk Polissya*. 2018. # 1 (13). Ch. 2. S. 107–112.
4. Lyutyj I. O. Konceptualni zasady ta superechnosti realizaciyi finansovoyi polityky derzhavy. *Visnyk Kyivskogo universytetu imeni Tarasa Shevchenka*. [Seriya «Ekononika»]. 2005. Vyp. 79. S. 4–6. URL: http://papers.univ.kiev.ua/1/ekonomika/articles/lyutyiyobasicwaysandcontradictions-of-implementation-of-state-financial-p_14722.pdf.
5. Radionov Yu.D. Finansova polityka ta problemy efektyvnosti yiyi realizaciyi v Ukrayini. URL: *Naukovi pratsi NDFI*, no 4 (69), pp. 20–27.
6. Rubaxa M.V., Brezden N.I. Finansova polityka derzhavy v umovax aktyvizaciyi yevrointegracijnykh procesiv. URL: <http://global-national.in.ua/archive/21-2018/108.pdf>. (accessed 12.02.2020)
7. Seliverstova L.S., Adamenko I.P. Finansova polityka v umovax instytucijnoyi ekonomiky. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/1_2018/5.pdf. (accessed 12.02.2020)
8. Sitash T.D. Finansova polityka derzhavy: pragmatyka ta problematika. *Akademichnyj oglyad*. 2015. #1(42). S. 29–34. URL: <http://duep.edu/uploads/vidavnistvo14-15/11789.pdf>. (accessed 12.02.2020)
9. Tanklevska N. Osnovni pidxody shhodo udoskonalennya finansovoyi polityky. *Visnyk Lvivskogo nacionalnogo agrarnogo universytetu. [Ekononika APK]*. 2009. # 16(1). S. 40–44. URL: <http://base.dnsgb.com.ua/files/journal/VisnykLvivskogoNatsagraruniver/Zem/2009/files/09tnsfpi.pdf>.
10. Telizhenko O. M., Boronos V. G. Uzgodzhennya osnovnykh skladovykh realizaciyi finansovoyi polityky v Ukrayini. *Visnyk Sumskogo derzhavnogo universytetu. Seriya Ekonomika*. 2013. # 1. S. 35–44. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VSU_ekon_2013_1_7.
11. Zadvornyx S. S. Udoskonalennya finansovoyi polityky Ukrayiny shhodo detinizaciyi finansovykh potokiv shlyaxom stvorennya Gromadskogo byuro. *Globalni ta nacionalni problemy ekonomiky*. 2015. Vyp. 4. S. 716–721. URL: <http://global-national.in.ua/archive/3-2015/148.pdf>.
12. Zapatrina I. V. Formuvannya finansovoyi polityky derzhavy: yevrointegracijnyj vymir. *Visnyk KNTEU*. 2012. # 2. S. 59–73. URL: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/soc_gum/vknteu/2012_2/6.pdf.

E-mail: olyasmaglo@ukr.net